

สหกิจศึกษากับความร่วมมือกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน*

ท่านผู้บรรยายกล่าวนำว่า หัวข้อเรื่องของการประชุมวิชาการในวันนี้ เหมาะสมกับกาลเวลาและเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับสหกิจศึกษาโดยตรง คือ “Enhancing Graduate Employment” ซึ่งจริง ๆ แล้วยิ่งก็มาทำให้เกิด สหกิจศึกษา หัวข้อที่บรรยายในวันนี้คือ “สหกิจศึกษากับความร่วมมือกับภาค ธุรกิจอุตสาหกรรม” คำว่า “ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม” ดูจะตั้งไว้ค่อนข้างแคบ แต่ในวันนี้จะพูดในแนวกว้าง ในความหมายของความร่วมมือกับสถานประกอบการ ซึ่งจะมีทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ได้เจาะจงที่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมของเอกชน เท่านั้น จากนั้นท่านผู้บรรยายได้บรรยายเนื้อหาตามลำดับหัวข้อดังนี้

I. การอุดมศึกษากับสหกิจศึกษา

1. ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษามีอยู่ 4-5 ด้าน ขึ้นอยู่กับว่า สถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น เป็นสถาบันอุดมศึกษาด้านใด โดยทั่วไปจะเป็น ภารกิจด้านการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทะนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม แต่ภายหลัง โดยเฉพาะในประเทศไทย ได้มีการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยเฉพาะทางและเน้นด้านเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยในรูปแบบนั้น โดยพระราชบัญญัติมีการเพิ่มเติมภารกิจที่ 5 เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี มีภารกิจที่ 5 ในกฎหมาย ใช้คำว่า “การปรับปรุงถ่ายทอด และพัฒนา เทคโนโลยี” เพราะถือว่าถ้าเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี เรื่องการปรับปรุง (Adaptation), เรื่องการถ่ายทอด (Transfer) เรื่องการพัฒนา (Development) เทคโนโลยี จะเป็นภารกิจสำคัญเพิ่มขึ้น

2. สิ่งหนึ่งที่มหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะ เป็นภาครัฐหรือเอกชนมีภารกิจร่วมกัน และทุกแห่งที่จะเรียกตัวเองว่า “มหาวิทยาลัย” ต้องทำภารกิจนี้ นั่นคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาแรงงานความรู้ (Knowledge Workers) ที่มีคุณภาพเพียงพอที่จะพัฒนาประเทศ และเสริมสร้าง ขีดความสามารถในการแข่งขัน ถือเป็นภารกิจหลักร่วมกันของสถาบัน

อุดมศึกษาทุกแห่ง การที่เลือกใช้คำว่า “แรงงานความรู้” หรือ “Knowledge Workers” ต่างจากคำที่เราใช้ว่า “ผลิตบัณฑิต” เนื่องจากคำ “แรงงานความรู้” เป็นคำที่ทันสมัย ด้วยยุคปัจจุบันเป็นยุคที่เราพูดกันมากถึงเรื่อง Knowledge Management หรือ KM ซึ่งเป็นเรื่องที่เพิ่งจะได้รับการเน้นเป็นพิเศษในระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี เนื่องจากธนาคารโลกได้จัดทำรายงานฉบับหนึ่ง ชื่อว่า “Knowledge Development” แปลเป็นไทยว่า “ความรู้เพื่อการพัฒนา” จากประสบการณ์ของธนาคารโลกที่ได้ไปช่วยพัฒนาประเทศทั่วโลก และได้พยายามสืบค้นถึงสาเหตุของการด้อยพัฒนา ซึ่งในที่สุดพบว่าสาเหตุของการด้อยพัฒนา ที่จริงคือการด้อยความรู้ หากประเทศใด สังคมใดมีการเข้าถึงความรู้ มีการสร้างความรู้ มีการนำความรู้มาใช้ประโยชน์มากกว่าประเทศนั้นจะมีความเจริญมากกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ธนาคารโลกจึงได้เสนอไว้ในรายงานฉบับนั้นและเผยแพร่อย่างกว้างขวางว่า ในการพัฒนาการศึกษาหลักของการจัดการความรู้นั้นต้องคำนึงถึงว่าจะทำอย่างไรให้คนเข้าถึงความรู้ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ทั่วโลก และประเภท Online ก็ยิ่งชัดเจน ดังนั้น ทำอย่างไรจึงจะทำให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาความรู้ขึ้นใช้สอยให้เพียงพอในแต่ละประเทศซึ่งขีดความสามารถในการพัฒนาความรู้ขึ้น เกิดจากกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ว่าทำอย่างไรจึงจะมีการนำความรู้ที่สะสมได้เป็นมรดกโลก บวกกับความรู้ที่พบใหม่เพิ่มเติมไปสู่การใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นเรื่องของการประยุกต์ (Application) เรื่องของการใช้ (Utilization) ของความรู้ (Knowledge) ในอีกแง่หนึ่ง Knowledge กลายมาเป็นปัจจัยในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ จึงหันมาใช้คำว่า “Knowledge Workers” ซึ่งจะเป็นการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ท่านผู้บรรยายจึงเลือกคำนี้มาใช้ เพราะจริง ๆ แล้ว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาแรงงานความรู้ที่เรียกว่า Knowledge Workers ที่มีคุณภาพเพียงพอที่จะพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ถือเป็นภารกิจหลักร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง

3. การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นเลิศที่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมุ่งมั่น เมื่อเราพูดถึงความเป็นเลิศทางวิชาการ

(Academic Excellence) จึงหนีไม่พ้นการพูดถึงความเป็นเลิศของบัณฑิตในเชิงคุณภาพ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความเป็นเลิศในการผลิตบัณฑิต มีการแสวงหาและพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

II สหกิจศึกษา ทางเลือกหนึ่งของการอุดมศึกษาไทย

เรื่องสหกิจศึกษา จริง ๆ แล้วเป็นทางเลือกหนึ่งของการอุดมศึกษาทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย แต่ไม่ใช่ทางเลือกเดียว การที่เมื่อทำอะไรที่ได้รับการสนับสนุน ได้รับความนิยมนั้น บางทีอาจจะทำให้คิดว่าเป็นทางที่ถูกขาดไว้ทางเดียว แต่ความจริงเป็นทางเลือกหนึ่งเท่านั้น เพราะยังมีอีกหลายทางที่ทำได้ในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต เพียงแต่ทางเลือกที่นำมาทดลองใช้ในประเทศไทยอย่างจริงจังเมื่อประมาณ 15 ปีมาแล้ว และรู้จักกันในนามสหกิจศึกษานั้น เป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้นที่ระบบการศึกษาไทยนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

1. แนวคิดหลักและความหมาย

สิ่งแรกที่ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันคือ แนวคิดหลักและความหมายของสหกิจศึกษา ท่านผู้บรรยายให้ข้อมูลว่า ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ระดับประเทศและระดับโลกต่อเนื่องกันมาประมาณ 20 ปี แต่มีความรู้สึกว่ายังมีลูกศิษย์อาจารย์ที่เมื่อพูดถึงเรื่องสหกิจศึกษา ดูเหมือนจะรู้ แต่ที่จริงรู้ผิด ๆ บางทีก็ไปคิดว่าสหกิจศึกษาคือตัวปัญหา เช่นอธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งเมื่อเวลาส่งนักศึกษาไปฝึกงาน แล้วมีการลวนลามเกิดขึ้น ท่านก็สรุปว่าสหกิจศึกษาไม่ดี ทั้ง ๆ ที่ในกรณีนั้นไม่ใช่สหกิจศึกษา แต่เป็นการส่งนักศึกษาไปฝึกงานธรรมดา และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก็ไม่ใช่สหกิจศึกษาไปทำให้เกิดปัญหาเกิดจากคนผู้นั้นมีพฤติกรรมไม่ดี ซึ่งจะมีอยู่ในทุกกิจการ แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับสหกิจศึกษาก็ตาม

1.1 แนวคิดหลัก แนวคิดหลักของสหกิจศึกษาคือ

1.1.1 การตระหนักในความสำคัญของการเตรียมความพร้อมด้านการประกอบอาชีพ (Career Development) และการเข้าสู่ระบบการทำงานของบัณฑิต (Employability) ก่อนสำเร็จการศึกษา

เรื่องนี้มหาวิทยาลัยส่วนมากละเลยไม่ค่อยได้ทำ แต่หากได้ทำแล้วจะดีมาก คือมุ่งว่าทำอย่างไร จะเปิดสอนหลักสูตรใดให้ได้ตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา คือมาตรฐานวิชาการ ถ้าเป็นวิชาชีพควบคุม ทำอย่างไรจึงจะได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งวิชาชีพที่ควบคุมได้แก่แพทย์ พยาบาล วิศวกร รวมทั้งครูที่กลายเป็นวิชาชีพควบคุม หากทำได้สองอย่างคือ ลกอ. รับรอง สถาบันวิชาชีพรับรอง และเมื่อ กพ. ตีราคาก็พอใจแล้ว ที่จริงไม่ผิด การดำเนินการเช่นนั้นก็ต้องทำ แต่ยังไม่พอ เพราะหากย้อนยุคไปดู ในสมัยแรก ๆ จะมีการศึกษาระดับปริญญา ตั้งแต่สมัยกรีก โรมัน สมัยกลาง เรื่อยมา การเตรียมคนเข้าสู่อาชีพนั้น ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่ของอุดมศึกษา อุดมศึกษาในสมัยนั้นยึดเพียงว่าจะทำอย่างไรที่จะพัฒนาคนให้มีความ เรืองปัญญา คือเกิด Wisdom มีคุณธรรม คือเป็นคนดี หากทำให้คนที่มาเรียน แล้วจบไปมี Wisdom และมี Goodness ก็เป็นที่พอใจแล้ว คนเหล่านี้ช่วยตัวเองได้แล้ว ไม่ต้องเป็นห่วง หรือแม้แต่การที่ประเทศไทยตั้งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย โดยการยกฐานะขึ้นจากโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเมื่อเกือบ 100 ปี ก็จะต้องพิสูจน์ว่าไม่ต้องเป็นห่วงอะไรมากนัก เนื่องจากการผลิตคน สำหรับรับใช้ระบบราชการ แต่ ณ วันนี้ สังคมเปลี่ยนไป ผู้ใช้บัณฑิตมี หลากหลาย มีกิจการที่มากับการพัฒนาที่หลากหลาย ซับซ้อน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีแนวคิดหลักประการต่อไปคือ การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตตามความต้องการ ของตลาดแรงงาน

1.1.2 การพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ตามความต้องการของ ตลาดแรงงาน จากความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตที่หลากหลาย เราจะตอบสนองด้วยวิธีการเดิมอย่างเดียวยคงไม่พอ จึงได้มีการพูดกันมากกว่าเกณฑ์ในการ ผลิตบัณฑิต ต้องมีการพิจารณาอย่างจริงจัง นอกเหนือจากเกณฑ์มาตรฐาน วิชาการ เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ คือ ตรงกับความต้องการของตลาด แรงงานหรือไม่ ตลาดแรงงานนี้ไม่ได้รวมเพียงภาครัฐและภาคเอกชนเท่านั้น แม้แต่การประกอบอาชีพอิสระก็ต้องนำมาประมวลไว้ทั้งหมด เพราะเราจะผลิต คนไปสู่อาชีพการงาน เรื่องนี้ถือว่าเป็นปัญหาร่วมระดับโลก ท่านผู้บรรยายได้ กล่าวถึงประสบการณ์การประชุมครั้งหนึ่งที่เมือง Sydney ประเทศออสเตรเลีย ใช้เวลา 2-3 วันพูดกันถึงสาระหลักว่า ทำอย่างไรจึงจะให้บัณฑิตสามารถ

จัดการกับเรื่องการเลือกอาชีพได้ถูกต้อง ทำอย่างไรจึงจะทำให้บัณฑิตมีทักษะ และประสบการณ์ที่จะเข้าสู่การทำงานได้ทันทีเมื่อจบการศึกษา เขาใช้คำสอง คำคือ Career Management หรือ Career Development และ Employability โดยพยายามวิเคราะห์ว่า Employability ของแต่ละสังคมนั้น จะต้องเติมอะไรเข้าไปจึงจะทำให้เป็น Employability ได้เต็มที่ และเรื่อง เหล่านี้ต้องทำก่อนจบการศึกษา ซึ่งส่วนมากที่ทำกันมาคือ เมื่อนักศึกษาจบ การศึกษาแล้วมีการปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้แทนสถานประกอบการมาบรรยาย ทั้งที่เขารับคนทำงานไปเรียบร้อยแล้ว ถือว่าการปัจฉิมนิเทศเป็นการเตรียมคน ออกสู่ตลาดแรงงาน มีผู้ที่ไม่เข้าใจไปแนะนำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีว่า ทำไมมหาวิทยาลัยไม่มีการปัจฉิมนิเทศ ในขณะที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารีมีการเตรียมคนออกสู่ตลาดแรงงานตั้งแต่นักศึกษาเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 3 ปีที่ 4 จึงไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมการ 2-3 วันก่อนหรือหลังจบการศึกษา เพราะฉะนั้น Keyword ตอนนี่คือเรื่อง Career Development และ Employability ของบัณฑิต จึงมีเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นอีกเกณฑ์หนึ่งว่า จะทำวิธีใด ก็ได้ เพราะเหตุที่วิชาชีพควบคุมได้บูรณาการเรื่องเหล่านี้ไว้ในการผลิตบัณฑิต ของเขาอยู่แล้ว เช่น แพทย์ มี internship 1 ปี พยาบาลต้องฝึกวิชาชีพ ครูดึงปฏิบัติการสอน การโรงแรมต้องกำหนดเป็นร้อยละชั่วโมง เพื่อไปฝึกงานที่ โรงแรม แต่การทำนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตบัณฑิตในสาขาเหล่านั้น ไม่ได้ทำในรูปสหกิจศึกษา แต่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิด Career Development เกิด Employability และไม่จำเป็นต้องเรียกว่าสหกิจศึกษา เพราะในรูปแบบที่ สร้างไว้ในสาขานั้นมีคุณค่าและมีความหมายเพียงพอ ตัวอย่างเช่น วิทยาลัยศิลปศาสตร์ของต่างประเทศแห่งหนึ่งมีกระบวนกรเรียนหลักสูตร 3+1 (เรียน 3 ปี ทำงาน 1 ปี เรียก Cooperative Education) คือจะทำอย่างไร ให้ได้ประสบการณ์ 1 ปี กับนักศึกษาที่ก่อนจบ ก็ต้องดูว่าใน 1 ปีสถานศึกษามี หลักสูตรอะไรบ้าง ทางสถานศึกษาชี้แจงให้ดูว่า ใน 1 ปี จะมีการเรียน 10 วิชา 1 วิชาในนั้นคือ Career Management และมีการสลับออกไปปฏิบัติการ จริงในสถานประกอบการ ไม่ใช่คำว่า “ฝึกงาน” แต่เป็นการเรียนรู้ ประสบการณ์ตรงด้วยการปฏิบัติงานจริง หลักสูตรนี้ได้ผลดีมาก สถานศึกษา นั้นจึงไปทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศจีน ได้ปริญญาทั้ง

จากสถานศึกษาประเทศจีนและประเทศสหรัฐอเมริกา อันเป็นรูปแบบหนึ่งในการวางแผนการศึกษา ที่ยืนยันถึงความชัดเจนในการเตรียมความพร้อมด้านการประกอบอาชีพและการเข้าสู่ระบบการทำงานของบัณฑิต ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก และเชื่อว่าผู้ที่มาจากองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตหรือผู้ประกอบการ จะยืนยันตรงนี้ได้ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความจริง เมื่อผู้ประกอบการมีโอกาสสัมผัสบัณฑิตล่วงหน้า 1 ปี หรือ 2 ปี หลายบริษัทใช้เรื่องสหกิจศึกษาเป็น Recruitment หรือกระบวนการเลือกคนเข้าทำงาน เพราะการสัมผัสมาดูหน้าดูตากันไม่นาน จะรู้จักดีกว่าคนที่ทำงานอยู่ 4 เดือนและมีการประเมินไม่ได้แน่นอน หลายคนได้รับการทาบทามให้ทำงานต่อ ณ สถานที่ที่เข้าไปสหกิจศึกษา เพราะฉะนั้นเมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ หากสถานศึกษาได้ไม่ได้สร้าง Career Development และ Employability ไว้ ก็จะเสียเปรียบแน่นอน จะรอให้จบเป็นบัณฑิตก่อนแล้วจึงไปปฏิบัติการไม่ได้แล้ว เพราะปัจจุบันนี้นักศึกษาเริ่มหางานกันตั้งแต่เรียนในชั้นปีที่ 3 ปีที่ 4 และวงการสหกิจศึกษาเป็นเช่นนี้ทั่วโลก เพราะฉะนั้นความตระหนักในเรื่องการพัฒนาบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน จึงจำเป็นและมีอิทธิพลสูงมาก ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาอุดมศึกษา 15 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่เพิ่งเสร็จก็ได้มีการเน้นชัดว่า มีเรื่องความต้องการของตลาดแรงงานเข้ามาเป็นส่วนประกอบสำคัญด้วย

1.1.3 การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานตามหลัก “เรียนจากการทำ” (Learning by Doing) จากสถานประกอบการ อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นแนวคิดหลักตามหลักของ John Dewey ซึ่งเป็นคำพูดติดปากว่า “Learning by Doing” ณ เวลานั้นมีความจริงมาก วงการสหกิจศึกษาถือว่า Learning by Doing คือการเรียนรู้จากการทำ เป็นประสบการณ์ที่สำคัญที่สุด และการเรียนจากการทำหลาย ๆ เรื่อง ทำไม่ได้ในรั้วมหาวิทยาลัย ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยบางแห่งจะมีวิสาขกิจของตัวเอง เช่นมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตมีโรงงานผลิตอาหาร หรือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีวิสาขศึกษา 3-4 อย่าง ซึ่งจะไปเสริมการเรียนรู้จากการทำได้บ้างแต่ไม่ใช่ 100% เคยมีมหาวิทยาลัยที่เอาจริงมากกับสหกิจศึกษาคือ Antioch College ที่มลรัฐ Ohio ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการตั้งสถานประกอบการของเขาเองและให้

นักศึกษาและอาจารย์ไปเป็นผู้ประกอบการ แต่ทำได้เพียงระยะสั้น ๆ ในที่สุดก็ต้องไป เรียนจากการทำในสถานประกอบการเป็นหลัก

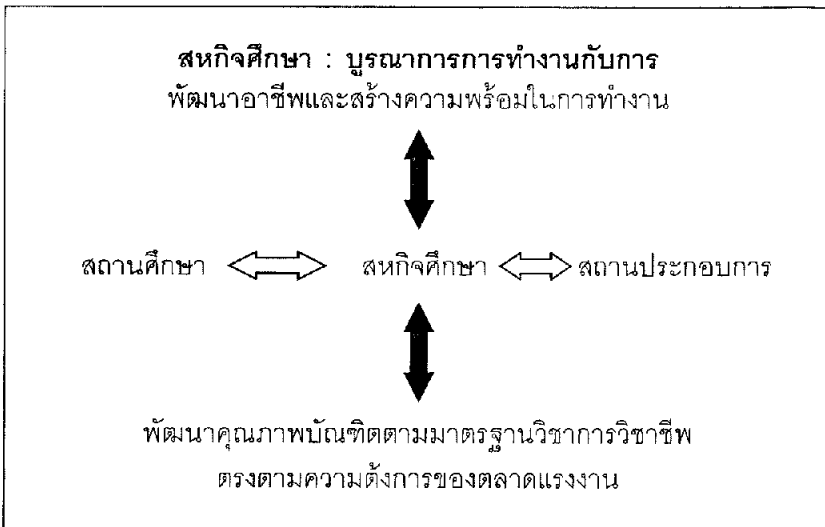
1.2 ความหมาย

ความหมายของคำว่า สหกิจศึกษา หรือ Cooperative Education จึงหมายถึง ระบบการศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาสลับกับการไปหาประสบการณ์ตรง จากการปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการอย่างมีระบบ ด้วยความร่วมมือจากสถานประกอบการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนกับการปฏิบัติงาน (Work Integrated Learning: WIL) เน้นคำว่า ประสบการณ์ตรง คือต้องตรงกับสาขาที่เรียน และใช้คำว่า สถานประกอบการ ซึ่งรวมถึงองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนกับการปฏิบัติงานในยุคนี้ ใช้คำย่อว่า WIL หรือ Work Integrated Learning คือการบูรณาการเรื่องการทำงานกับการเรียนเข้าด้วยกัน ดังนั้นศัพท์ที่ใหม่ที่สุดขณะนี้คือ Work Integrated Learning ซึ่งได้มีผู้เสนอให้เปลี่ยนชื่อสมาคมระดับโลกจาก Cooperative Education เป็น Work Integrated Learning แต่ในที่สุดได้มีการ Vote กันที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อ 3-4 ปีที่แล้วให้คงชื่อเดิมไว้ เพราะเป็นที่รู้จักกันมาเป็นร้อยปีแล้ว แต่ให้นำคำว่า Work Integrated Learning มาเป็นส่วนขยายของคำซึ่งยังคงเดิม

แนวความคิดและหลักการบูรณาการ การทำงานกับการเรียนที่เรียกว่า สหกิจศึกษานั้น คือการพัฒนาอาชีพและสร้างความพร้อมในการทำงาน เมื่อก่อนนี้มีบริษัทแห่งหนึ่งถามว่า บัณฑิตจบมาแล้วยังทำงานไม่ได้ ยังทำงานไม่เป็น ต้องไปฝึกอีก 3-6 เดือน ทำไมมหาวิทยาลัยจึงไม่ผลิตบัณฑิตให้พร้อมเข้าทำงานได้ทันที สหกิจศึกษาตอนนี้ให้คำตอบได้ เพราะหากผ่านสหกิจศึกษาก็เข้าทำงานได้ทันที ในขณะที่เดียวกันสหกิจศึกษาจะเข้าไปช่วยเสริมในเรื่องการพัฒนาบัณฑิต ตามมาตรฐานวิชาการ วิชาชีพ และตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากไปพัฒนาอาชีพ เป็น Career Management ไปสร้างความพร้อมในการทำงานแล้ว ยังนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตด้วย

สหกิจศึกษาเริ่มต้นจากการเป็นทวิภาคี เพราะสถานศึกษาไม่สามารถจัดทำสหกิจศึกษาได้ตามลำพัง เพราะจะมีประสบการณ์บางอย่าง การทำงาน

บางลักษณะที่ทำได้ในมหาวิทยาลัย ด้านมหาวิทยาลัยอย่างมากจะเป็นการทำงานใน shop ใน Lab ในไร่ฝึก แต่เมื่อถึงขั้นปฏิบัติการจริง สถานศึกษาเหล่านั้นไม่มีสถานประกอบการของตนเองอยู่ การให้ประสบการณ์การทำงานทำไม่ได้เต็มที่ จึงจำเป็นต้องหาหุ้นส่วน (Partner) ที่เป็นสถานประกอบการซึ่งมีแหล่งทำงานอยู่แล้ว สหกิจศึกษาจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการซึ่งเป็น Partner ที่สำคัญ ดังภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ของสหกิจศึกษา

1.3.1 เป็นการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาด้านการพัฒนาอาชีพ (Career Development) เสริมทักษะและประสบการณ์ให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการทำงาน (Employability) อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของสหกิจศึกษา

1.3.2 เพิ่มเติมประสบการณ์ทางด้านวิชาการ วิชาชีพ และการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษาในรูปแบบที่มีคุณค่าเหนือกว่าการฝึกงาน ทั้งนี้หากทำแล้วเป็นเหมือนการฝึกงาน ก็ไม่ใช่สหกิจศึกษา ต่อมาทบวงมหาวิทยาลัยเดิม และ สกอ. ได้เข้ามาสนับสนุนว่า ต้องคิดถึงมาตรฐานของสหกิจศึกษา มิฉะนั้นจะเหมือนกับการศึกษาดูงาน กล่าวคือมาตรฐานของ

สหกิจศึกษาต้องเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรมีการให้เกรด มีได้ มีตก มีการประเมิน และต้องมีการปฏิบัติเต็มเวลาไม่น้อยกว่า 4 เดือน มิฉะนั้นจะไม่เรียกว่า สหกิจศึกษา เป็นต้น

1.3.3 เปิดโอกาสให้สถานประกอบการทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต แต่ก่อนนั้นมองกันว่า มหาวิทยาลัยเป็นฝ่ายผลิตบัณฑิต และสถานประกอบการเป็นฝ่ายใช้ ในที่สุดเมื่อคุณภาพไม่ได้ตามที่คาดหวังก็มีการตำหนิกัน โทษกัน ซึ่งต่อไปนี้จะกล่าวโทษกันไม่ได้แล้ว เพราะหากต้องการให้บัณฑิตมีคุณภาพต้องมาช่วยกันผลิต เป็นความรับผิดชอบร่วมกันและเป็นประโยชน์ร่วมกัน เมื่อสถานประกอบการต้องการบัณฑิตที่สามารถใช้งานได้ดี มหาวิทยาลัยก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน แต่ทางมหาวิทยาลัยจะทราบได้อย่างไรว่าบัณฑิตที่ผลิตออกมานั้นจะดี ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงต้องเข้ามาช่วยกัน

1.3.4 ทำให้เกิดการพัฒนาลักสูตร และการเรียนการสอนที่ทันสมัยได้มาตรฐานและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้น ช่องทางหนึ่งที่ได้ feed back คือการสะท้อนกลับว่า หลักสูตรการเรียนการสอนของเราดีหรือไม่ โดยผ่านช่องทางที่นักศึกษาไปปฏิบัติ สหกิจศึกษาได้ feed back และนำมาปรับปรุงจากประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งตรงนี้ชัดเจนมาก เพราะหากนำผลที่นักศึกษาออกปฏิบัติสหกิจและมีการประเมินมีการใช้ประโยชน์สิ่งที่พบจากการทำสหกิจศึกษาอันเป็นผลสะท้อนจากสถานประกอบการนั้น จะนำเข้ามาสู่ข้อมูลที่ใช้สำหรับการปรับปรุงระบบการเรียนการสอนและการศึกษาได้เป็นอย่างดี

1.3.5 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานประกอบการและสถาบันอุดมศึกษา ผ่านนักศึกษาสหกิจศึกษาและคณาจารย์นิเทศ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือที่กว้างขวางยิ่งขึ้น การที่ต้องมีคณาจารย์ออกไปนิเทศ ทำให้คณาจารย์ต้องออกไปทำงานกับสถานประกอบการ จากการประชุมเครือข่าย 9 เครือข่ายของประเทศเรื่องสหกิจศึกษา วิทยากรที่มาบรรยายกล่าวว่ายินดีให้ความร่วมมือรับนักศึกษา เพราะในการทำสหกิจศึกษานอกจากจะได้รับประโยชน์จากนักศึกษาแล้ว สถานประกอบการยังได้ประโยชน์จากอาจารย์ด้วย เพราะเมื่ออาจารย์ต้องไปดูแลนักศึกษา ต้องไปที่

บริษัท ทางสถานประกอบการก็จะได้อาศัยเห็น และหลายเรื่องกลายเป็นความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและมหาวิทยาลัยเป็นของแถมจากสหกิจศึกษาขยายไปสู่ความร่วมมือในลักษณะอื่นด้วย

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของสหกิจศึกษา

1.4.1 **ขณะนี้ความสำคัญของสหกิจศึกษาทวีมากขึ้น** เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นทั่วโลก สถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกใช้ระบบสหกิจศึกษาเป็นแนวทางการจัดการศึกษาระดับปริญญากว้างขวางขึ้นเกือบจะทุกสาขาวิชา ซึ่งแต่เดิมเรามีความรู้สึกว่ามีบางสาขาวิชาชีพเท่านั้นที่จะมีการจัดสหกิจศึกษา เช่นสาขาวิชาควบคุม แต่ขณะนี้หากมีงานและงานนั้นต้องใช้บัณฑิตก็จัดสหกิจศึกษาได้ หมายถึงว่าเมื่อมีงาน ทุกสาขาวิชาสามารถทำสหกิจศึกษาได้ทั้งนั้น ซึ่งแต่ก่อนเน้นเฉพาะบางสาขาที่เป็นวิชาชีพ ที่ต้องมีการฝึกปฏิบัติ แต่ในปัจจุบันเราพูดกันถึงทุกสาขา ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีก็ทำได้ สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เมื่อจบไปก็ต้องทำงานเหมือนกัน เมื่อมีงานก็มีผู้จ้างและถ้ามีผู้จ้างก็แสดงว่ามีงาน ผู้จบสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ก็ไปสมัครในที่ที่มีงาน ซึ่งแม้แต่บริษัทที่ทำงานด้านเทคโนโลยี อุตสาหกรรมด้านรถยนต์ เขาก็ไม่ได้ใช้บุคลากรด้านวิศวกรรมหรือวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ใช้คนจากทุกสาขาเข้าไปสู่หน้าที่การงานที่หลากหลายในบริษัทของเขา ซึ่งความคิดตอนนี้ยึดตรงกันทั่วโลก แม้แต่วิทยาลัยศิลปศาสตร์ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว ก็กล่าวว่า สหกิจศึกษาสามารถทำได้กับทุกสาขาวิชา โดยใช้หลักง่าย ๆ ว่า ถ้ามีตำแหน่งงานก็สามารถทำสหกิจศึกษาได้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเป้าประสงค์ที่ตรงกันคือ การส่งเสริมคุณภาพบัณฑิตผ่านประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ เพื่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ถือเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมบัณฑิตให้พร้อมที่จะเลือกอาชีพ และเข้าสู่ระบบการทำงานทันทีที่จบการศึกษา ทำให้บัณฑิตสหกิจศึกษา “รู้จักตน รู้จักคน และรู้จักงาน”

การที่สหกิจศึกษาทำให้นักศึกษารู้จักตนนั้น จะทำไม่ได้หากไม่นำนักศึกษาเข้าไปสหกิจศึกษา รู้จักคนเพราะนักศึกษาจะต้องเข้าไปทำงานกับคน และคนก็คือผู้ทำงานในสภาพแวดล้อมของงาน ไม่ใช่สภาพแวดล้อมของการ

ศึกษา นักศึกษาจะพบปะผู้คนที่หลากหลาย หลายระดับ ดังนั้นการรู้จักคนใน Work Environment จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก และอีกประการหนึ่งคือ **รู้จักงาน** การประเมินสหกิจศึกษาจึงขึ้นอยู่กับ 3 ประการนี้ คือนักศึกษาหากไปสหกิจศึกษาแล้วจะได้การรู้จักตน รู้จักคนและรู้จักงาน ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ Career Development เกี่ยวกับ Employability หากเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้ก็ผ่านได้

1.4.2 **ใครได้ประโยชน์จากสหกิจศึกษา** ประมวลได้จากผล การจัดสหกิจศึกษาในประเทศไทยของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ซึ่งเป็นการ ประมวลมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 มีดังต่อไปนี้

(1) **นักศึกษา**

- ได้ประสบการณ์วิชาชีพตรงตามสาขาวิชาเอก เพราะในเวลาທີ່เลือก สถานประกอบการให้นักศึกษาเข้าไปทำสหกิจนั้น จะต้องทำการจับคู่ระหว่าง งานและสาขาวิชาที่เรียน นักศึกษาต้องเลือกบริษัทและบริษัทเลือกนักศึกษา

- มีผลการเรียนในสถาบันอุดมศึกษาหลังจากที่ทำสหกิจศึกษาใน สถาบันการศึกษาดีขึ้น ซึ่งผลการประเมินออกมาว่าดีขึ้น เพราะเรื่องของการมี วินัย การรู้จักตัวเองดีขึ้น ไปเรียนรู้จากการทำงานและส่งผลมาสู่การเรียน ทำให้มีผลการเรียนดีขึ้น

- เกิดการพัฒนาตนเอง มั่นใจในตัวเองมากขึ้น
- มีทักษะการสื่อสารรายงานข้อมูลดีขึ้น
- มีโอกาสได้รับการเสนองานก่อนสำเร็จการศึกษา เพราะตลาด แรงงานสัมผัสถึงคุณภาพและศักยภาพของบัณฑิตก่อนจะจบการศึกษา

- เลือกสายงานอาชีพได้ถูกต้อง เพราะนักศึกษาได้ไปทดสอบตัวเอง

- ได้รับค่าตอบแทนขณะศึกษา เพราะการทำสหกิจไม่ใช่ Free Labour แต่เป็น Temporary Employment ซึ่งไม่ได้กำหนดว่าต้องเป็นเงิน เท่าใด แต่สถานประกอบการต้องจ่ายให้นักศึกษาอยู่ได้ โดยอาจจะจ่ายมาเป็น เงิน เป็นสวัสดิการ หรือเสื้อผ้า อาหารหรือที่พัก เพราะฉะนั้นคำว่าได้รับค่า ตอบแทนขณะศึกษา จึงเป็นเกณฑ์หนึ่งและกลายเป็นมาตรฐาน และจากการที่ มีการตรึงในเรื่องนี้ สกอ. จึงได้ตั้งคณะทำงานศึกษากฎหมายแรงงานปัจจุบัน ที่มีอยู่ ที่จะมีการตราทางภาษีให้สถานประกอบการที่จ่ายค่าตอบแทนให้กับ

นักศึกษาสหกิจนำไปหักค่าภาษีได้ ดังนั้นมาตรการภาษีจึงเปิดทางให้สถานประกอบการได้มีส่วนรับประโยชน์ ทำให้เป็นภาระน้อยลง

- บัณฑิตมีศักยภาพและความพร้อมในการทำงานสูง

(2) สถาบันอุดมศึกษา

- เกิดความร่วมมือทางวิชาการ และความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานประกอบการ

- ได้ข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน
- สหกิจศึกษาช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงาน

(3) สถานประกอบการ

- มีนักศึกษาช่วยปฏิบัติงานตลอดปี หลายบริษัทเริ่มมีการวางแผนอัตรากำลังของเขาที่จะจ้าง และเว้นที่งานไว้จำนวนหนึ่งให้กับนักศึกษาสหกิจเพื่อหมุนเวียนกันไป

- พนักงานประจำมีเวลาที่จะทำงานสำคัญ ๆ ได้มากขึ้น เพราะสามารถ นำนักศึกษาไปช่วยงานได้ส่วนหนึ่ง

- ใช้เป็นวิธีคัดเลือกพนักงานได้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น
- มีโอกาสสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา
- เกิดภาพพจน์ที่ดีในด้านการส่งเสริมการศึกษา

1.5 ผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษา

ผลประเมินของสถาบันอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ทำและสรุปไปแล้วมี 3 ประการที่ชัดเจน คือ

(1) บัณฑิตสหกิจศึกษาได้งานเร็วกว่าและมากกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา ผลจากการประเมินนี้ทำให้รัฐบาลกลับมาสนับสนุนสหกิจศึกษาต่อ โดยเปลี่ยนวิธีการที่จัดเงินอุดหนุนรายหัวละหนึ่งหมื่นบาทกลายเป็นวิธีการสนับสนุนเครือข่าย สนับสนุนสถาบัน สกอ.ให้ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความพร้อมให้กับสถาบัน ไม่ได้ให้เงินรายหัวเหมือนเดิม

(2) ผู้ประกอบการพอใจคุณภาพบัณฑิตสหกิจศึกษาสูงกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา ขณะนี้ทุกคนเป็นห่วงสถานการณ์วิกฤตของเศรษฐกิจ

ซึ่งคนจะตกงานเพิ่มขึ้น บัณฑิตที่จบใหม่มีโอกาสได้งานลดลง เหล่านี้จะมีผลกระทบต่อสหกิจศึกษาอย่างน้อยเพียงใดหรือไม่ จากประสบการณ์ส่วนตัว ท่านผู้บรรยายให้ข้อมูลว่า จากการที่ได้ทำสหกิจศึกษาในปี พ.ศ. 2540 ในช่วงฟองสบู่แตก สหกิจศึกษาไม่ได้รับผลกระทบมากนัก เนื่องด้วยสถานประกอบการยืนยันว่า จริง ๆ แล้ววิกฤตคือโอกาส ในช่วงวิกฤตนั้นเขาต้องลดการผลิตบ้าง แต่ได้ใช้เวลาในส่วนนั้นมาเป็นโอกาสของการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็ง สถานประกอบการกล่าวว่า ถ้าเศรษฐกิจดี เขาไม่มีสิทธิ์ที่จะหยุดการผลิต โอกาสที่จะย่นระยะเวลาของสถานประกอบการจะไม่มีเลย สหกิจศึกษาไม่ใช่ภาระที่เพิ่มขึ้นของสถานประกอบการ ในขณะที่การฝึกงานเป็นภาระต่อกลุ่มผู้ประกอบการมากกว่า เพราะระบบสหกิจศึกษานั้น สถานประกอบการจะได้ทั้งนักศึกษา ได้ทั้งอาจารย์มาช่วยงาน ไม่มี Commitment ระยะยาว แต่เป็นช่วงเวลา 4 เดือนตามกำหนดเวลา จึงเชื่อว่าสหกิจศึกษาจะไม่มีผลกระทบเหมือนกับการผลิตบัณฑิตทั่วไป สถานประกอบการหลายแห่งกล่าวว่า สถานศึกษาที่ไม่ได้ทำสหกิจศึกษาจะลำบาก เนื่องด้วยสถานประกอบการจำนวนหนึ่งจะเลือกคนที่เคยทำสหกิจกับบริษัทไว้แล้ว จึงไม่สามารถบรรจุคนเพิ่มได้ สหกิจศึกษาช่วยให้การตกงานของบัณฑิตน้อยลงในหมู่คนที่ทำสหกิจ ขณะนี้สหกิจศึกษาจึงไม่น่าห่วงจนเกินเหตุเพราะวิกฤตนี้เป็นภาวะชั่วคราว ซึ่งจะเป็นช่วงที่ให้การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพให้ดีขึ้น

(3) สถาบันอุดมศึกษาเห็นว่า ผู้ที่ผ่านสหกิจศึกษามีวุฒิภาวะความรับผิดชอบและมีวินัยสูงขึ้น

III ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดสหกิจศึกษา ปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านการจัดสหกิจศึกษาโดยการร่วมมือกับสถานประกอบการ ได้แก่

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จหลักคือ สถานศึกษากับสถานประกอบการ ถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน ในลักษณะหุ้นส่วนสหกิจศึกษา ถือเป็น Cooperative Partnership เป็นพันธกิจและภารกิจร่วมที่ต้องมีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่อง หมายความว่า หากไม่มีความร่วมมือจากสถานประกอบการด้านธุรกิจเอกชน หรืออุตสาหกรรมก็ตาม จะจัดสหกิจศึกษาไม่ได้ สหกิจศึกษาต้องการ Cooperation หรือ Partnership ที่สำคัญคือสถานประกอบการ ซึ่งรวมถึงองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

ด้วย และที่สำคัญที่สุดคือทั้งสองฝ่ายต้องถือว่าการทำงานร่วมกันนี้เป็น พันธกิจและภารกิจร่วมกัน และต้องทำด้วยกันโดยมีนโยบายและแผนงาน ที่ชัดเจนต่อเนื่อง ดังตัวอย่างการทำงานร่วมกันของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี และ บริษัท Seagate Technology ซึ่งบริษัท Seagate Technology นั้น ก่อนที่จะตั้งโรงงานที่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา รองประธาน บริษัทของเขา เดินทางจากประเทศสหรัฐอเมริกาเข้าไปพูดคุยหารือกับ มหาวิทยาลัยว่า หากเขาตั้งบริษัทของเขาซึ่งเป็น Base ใหญ่ขึ้นที่นี่ กำลังคนที่ เขาจะได้จากสถาบันอุดมศึกษาในบริเวณนี้จะเป็นอย่างไร เมื่อเรามี สหกิจศึกษาเกิดขึ้น จึงชี้แจงให้เขาฟังว่า สหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน การสอนที่นี่ และเขาก็รับทันที ทำงานกับบริษัทนี้จนกระทั่งเป็น Partnership ที่แนบแน่นมากและได้ผลดีเยี่ยม ทั้งนี้เขาไม่ได้รับคนทำงานเฉพาะจาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเท่านั้น แต่เขารับคนทำงานที่จบจากสถาบันอื่น ๆ ด้วย ที่สำคัญคือ สถานประกอบการที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาต้องทำงานร่วมกัน ถือว่าเป็นหุ้นส่วนที่ต้องทำงานต่อเนื่องและยังยึดกับสถาบันการศึกษา

2. สหกิจศึกษาต้องจัดเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา โดยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ดำเนินการเป็นระบบ และครบ กระบวนการตามมาตรฐานสหกิจศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถาน ศึกษา หากถือว่าวิชาพื้นฐาน 30 หน่วยกิตเป็นองค์ประกอบสำคัญของ หลักสูตรปริญญาตรี และถือว่าต้องมีวิชาเลือก 6 หน่วยกิต มิฉะนั้นจะไม่ได้ มาตรฐานตามเกณฑ์ของ สกอ. ซึ่งสหกิจศึกษามีความสำคัญไม่น้อยกว่าวิชา เลือกแน่นอน หากถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาซีพ เป็นการเสริมสร้างวิชาซีพ จะต้องมีพื้นที่ให้กับส่วนนี้ ดังนั้นแนวความคิดที่ว่าสหกิจศึกษาสมควรใช้เวลา 1 ภาคการเรียนนั้น จะต้องเป็นหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิตทวิภาค หรือ ไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิตไตรภาค ซึ่งวันหนึ่งอาจต้องมีการกำหนดไว้ใน หลักสูตรว่าต้องเป็นองค์ประกอบหนึ่งใน 120 หน่วยกิต ดังนั้นจึงสำคัญที่ว่า หากมีมาตรฐานสหกิจศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบอยู่ในมาตรฐาน ซึ่งทาง สมาคมสหกิจศึกษาไทยทำได้สำเร็จแล้ว และ สกอ. จะประกาศออกมาในไม่ ช้านี้ เพื่อให้ให้เห็นว่าสหกิจศึกษาต้องมีมาตรฐาน และต้องทำให้ได้ตาม มาตรฐานขั้นต่ำ

3. มีการกำหนดผลงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบการบริหารและการจัดการสหกิจศึกษา ทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้งนี้โดยสมาคมสหกิจศึกษาไทยไม่ได้กำหนดว่าจะอยู่หน่วยงานไหน เพียงแต่หากจัดทำระบบสหกิจศึกษา ท่านจะต้องบอกได้ว่าอยู่กับฝ่ายไหน และมีผู้รับผิดชอบทางสถานประกอบการก็เช่นกัน อาจจะจัดไว้ในฝ่ายบุคคลตามโครงสร้างของเขา แต่ที่สำคัญคือสามารถชี้แจงได้ว่าหน่วยงานใดมีหน้าที่ดูแลเรื่องสหกิจศึกษา และผู้ใดเป็นคนรับผิดชอบเช่นกัน

4. สร้างความพร้อมในองค์กรที่จะจัดสหกิจศึกษาให้มีความพร้อมทุกด้าน ก่อนที่จะจัดสหกิจศึกษา ในส่วนนี้บทบาทของสมาคมสหกิจศึกษาไทยจะมีมากเพราะ สกอ. ได้ขอให้ทำหลักสูตร 4 หลักสูตร ที่สำเร็จแล้วคือหลักสูตรพัฒนาวิทยากร แต่ละเครือข่ายจะมีวิทยากรของตนเอง มีการฝึกอบรมผู้รับผิดชอบสหกิจในสถานศึกษากับในสถานประกอบการ มีการอบรมคณาจารย์ในเขตและผู้สอนงานหรือพี่เลี้ยงในสถานประกอบการ และจะมีการอบรมผู้ปฏิบัติการสหกิจศึกษา ซึ่งหลักสูตรฝึกอบรมนั้นจัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วและเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมที่สมบูรณ์ที่สุด มีการระดมผู้ที่มีความสามารถเข้ามาร่วมทำมากมายหลากหลาย

การเตรียมความพร้อมในองค์กรนั้น ต้องสร้างคน หากคนในองค์กรไม่รู้เรื่องการพัฒนาก็เป็นไปได้ยาก และในบางครั้งผู้ที่รู้เรื่องน้อยที่สุดคือผู้บริหาร เพราะหากมีงานใด ๆ มา ส่วนใหญ่ผู้บริหารจะส่งตัวแทน ดังนั้นตัวแทนจึงรู้เรื่อง แต่ผู้บริหารไม่รู้เรื่อง และในบางครั้งตัวแทนกับผู้บริหารพูดกันไม่รู้เรื่อง เหล่านี้คือปัญหา ดังนั้นหากมีการฝึกอบรมจะต้องนำผู้รับผิดชอบตัวจริงมาฝึกอบรม ซึ่งมีได้หมายถึงอธิการบดีของมหาวิทยาลัยหรือผู้จัดการสถานประกอบการเท่านั้น แต่เป็นผู้รับผิดชอบซึ่งถือเป็นภาระงานอย่างหนึ่ง

5. มีการติดตามประเมินผลการจัดสหกิจศึกษา คู่ขนานกับการจัดเพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดสหกิจศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ท่านผู้บรรยายสรุปในท้ายที่สุดว่า ทั้งหมดที่นำเสนอนี้ คือเรื่องเกี่ยวกับสหกิจศึกษาในเชิงความร่วมมือ กล่าวโดยสรุปคือการจัดสหกิจศึกษาให้ได้ตามความมุ่งหมาย และการจัดสหกิจศึกษาให้ประสบความสำเร็จต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วเหล่านี้ด้วย